

Türke András István:

MACRON ELNÖK AFRIKA-POLITIKÁJA A SZÁHEL-SZAHARAI ÖVEZETBEN 2017–2022 KÖZÖTT

DOI: 10.35926/HSZ.2023.1.4

ÖSSZEFOGLALÓ: Franciaországban Emmanuel Macron elnökségével visszatért a korábban leginkább Nicolas Sarkozy elnökhöz (2007–2012) köthető, nagy elánnal kezdeményező, erősen mediatisztált és nem egyszer – főként a migránskérdés és a klímapolitika kapcsán – némileg álszent francia külpolitikai irányvonal, mely adott esetben a partnerek kritizálásában, kioktatásában is élen jár. Az alábbi elemzés először áttekinti a macroni Afrika-politika céljait és aktorait, majd a száhel-övezeti térség geopolitikájának és a terrorellenes küzdelem előzményeinek áttekintése után bemutatja a Barkhane, a Task Force Sabre és a Task Force Takuba műveletek főbb eredményeit, végül pedig az átszervezések részleteit.

KULCSSZAVAK: Macron elnök, Afrika-politika, Barkhane, Task Force Sabre, Task Force Takuba

A SZERZŐRŐL:

Dr. Türke András István (PhD), az Europa Varietas Institute (Svájc) igazgatója.

A MACRONI AFRIKA-POLITIKA CÉLJAI ÉS FELELŐSEI

Emmanuel Macron Afrika-politikájának felvezetését a beiktatása után négy nappal, 2017. május 19-én tett gaoi (Mali) látogatása, majd a 2017. november 28-án az ouagadougou-i (Burkina Faso) egyetemen tartott beszéde jelentette: ebben elhangzottak olyan, többnyire a korábbi elnökök által is felhasznált, mégis újra és újra újdonságként tálalt klisék, mint a beavatkozó, opportunista francia afrikai jelenlét (*Françafrique*) befejezésének szándéka, a kontinensek közti párbeszédre áthelyeződő hangsúly (Európa–Afrika), a demográfiai és a vallási szélsőségek jelentette kihívások, a fiatal afrikai nők oktatása, a líbiai fegyver- és szervkereskedelem elleni küzdelem, valamint az afrikai műkincsek visszaszolgáltatása.¹ A macroni politika saját novumaként próbálta bemutatni azt az évtizedes célt is, hogy a kapcsolatok ne csak elnöki szinten épüljenek, hanem a civil társadalom szféráival is – és ezt az együttműködést mégis jellemző „gallicumként” a francia állam építse ki felülről.

Az Elysée Afrika-sejtjének vezetésével (*Mr. Afrique*) Macron egyik, az ENA-ból² ismert barátját, a 39 éves Franck Paris-t bízta meg, aki egyben az európai ügyekben is járatos.

¹ Discours d'Emmanuel Macron à l'Université de Ouagadougou. Elysee.fr, 28. 11. 2017. <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-829-fr.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

² École nationale d'administration – francia „elitképző” oktatási intézmény.

A külügyminisztériumban az Afrikai és Indiai-óceáni Ügyosztály (DAOI³) vezetését Rémi Maréchaux, majd 2020-tól Christophe Bigot vette át, mindkettő diplomata és DGSE-vezető⁴ múlttal rendelkezik.

A SZÁHELI FRANCIA JELENLÉT KÖZVETLEN ELŐZMÉNYEI ÉS A KORAI MŰVELETI TAPASZTALATOK

A dzsihadisták elleni küzdelem jegyében⁵ a Száhel-övezetben 2008-tól vannak jelen francia speciális egységek, elsődleges céljuk a nigéri uránbázis védelme, mely a francia atomerőművek éves 8–10 ezer tonnányi szükségletének szempontjából létfontosságú a (főként) kazah, az ausztrál és az üzbég források mellett. Az első egység feladata 2009 novemberétől Mohamed Ould Abdel Aziz mauritániai diktátor speciális egységeinek kiképzése volt Atarban (a RAID⁶ képezte ki a helyi DGSE mesterlövészeit), majd ezek logisztikai támogatása Dakarból – a GAM56 Vaucluse vegyes repülőszázad segítségével – az AQMI⁷ elleni harcban, melyet sikerült is kiszorítaniuk a szomszédos Maliba. A második speciális egység 2010-ben érkezett Moptiba (Mali), hivatalosan szintén a helyi erők képzése céljából.

Az Areva vállalat munkatársait érintő arli (Niger) túszejtés (2010. szeptember) után a kommandós egységek feladatai közül a túszkiszabadítások kerültek inkább előtérbe. A Kadhafi-rezsim 2011-es megdöntése után a dominóeffektus következtében a térség államai tovább gyengültek,⁸ a tuaregek ismét fellázadtak, majd az időleges, kényszerű dzsihadista szövetségeikkel nemcsak leszakították az északi Azawad térségét (2011) Malitól, hanem a „maradék Mali” ellen is támadást indítottak. Mali egyrészt a francia Areva közeli uránbányáit fenyegette, másrészt nem elhanyagolandó szempont, hogy a világ harmadik legfontosabb aranykitermelő helye – évi 56 tonnás kitermeléssel – Dél-Afrika és Ghána után, de vas-, bauxit-, uránium-, lítium-, gyémánt-, gáz- és olajkészletei is jelentősek. Kiemelendő még Katar jelentős érdekeltsége a Malin keresztül vezető (és a Száhelt átszelő) gáz- és olajvezetékek területén.⁹

A kezdeti francia reakció a térségi elit kommandók immár harmadik, nagyobb volumenű „titkos” művelete, a *Task Force Sabre* elindítása lett 2012-től¹⁰ a COS¹¹ Burkina Fasó-i (Ouagadougou) speciális műveleti központjából irányítva. (A Sarkozy-adminisztráció eredetileg Maliba, majd Nigerbe akarta telepíteni, de a helyiek keményen ellenálltak.) A COS világszerte rendelkezésre álló 3000 fős keretéből kezdetben mintegy 250 főt vezényeltek ide. Ezek a legjobban felszerelt egységek többnyire éjszakai bevetéseken vesznek részt,

³ Direction de l'Afrique et de l'Océan Indien.

⁴ Direction générale de la sécurité extérieure – a Védelmi Minisztériumhoz tartozó külpolitikai és katonai hírszerző szervezet.

⁵ A Száhel térségéből eredő terrorfenyegetettség kezdete Franciaországban az algériai Fegyveres Iszlám Csoport (Groupe islamique armé – GIA) 1995-ös robbantásaihoz köthető.

⁶ Recherche, assistance, intervention, dissuasion – kutatás, segítségnyújtás, beavatkozás, elrettentés. Francia terrorelhárító rendőri egység.

⁷ Al-Qaïda au Maghreb islamique – al-Kaïda az iszlám Magrebben.

⁸ A térség geopolitikájáról részletesen lásd Türke András István: Ki szelet vet: vihart arat? Europavarietas.org, 2012. 11. 01. https://www.europavarietas.org/ki_szelet_vet-vihart_arat (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁹ Részleteiben lásd Türke András István: Franciaország régi-új Afrika-politikája (2007–2010). Afrika Tanulmányok, 2011/1., 67–73. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4449/4199> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 06.)

¹⁰ Más források már a mauritániai jelenlétet is a Sabre részének tekintik.

¹¹ Commandement des opérations spéciales – Különleges Műveletek Parancsnoksága.

felszerelésük részét képezik például a norvég, 16 grammos Black Hornet szitakötő méretű, három mikrokamerával szerelt drónok, melyek 10 m/s sebességgel 25 percig tudnak működni, 1000 méteres hatósugárral. Az egységek folyamatos kapcsolatot tartanak fenn Párizssal, a déli, Saint-Germain-szigeten található krízisközponttal. A helyszínen két előretolt lőszer-és üzemanyag-utánpótlási ponttal rendelkeznek, a helikopterek üzemanyag-utánpótlását 2018-tól Scania CaRaPACE páncélozott üzemanyag-szállítókkal oldják meg.¹²

1. táblázat Francia (vezetésű) műveletek áttekintése a Száhel-övezetben
(Készítette a szerző)

Művelet	Időszak + Bázis(ok)	Helyszín	Létszám	Mandátum/Feladat	Költség
Különleges műveleti erők, elit kommandóegységek műveletei					
Task Force Sabre	2008 – (Dakar) 2012 – („titkos”) Ouagadougou	(Mauritánia) Burkina Faso G5S területe (?)	250–600? (COS) (F)	– túszkiszabadítás (éjszakai műveletek) – terrorellenes küzdelem / operation homo (éjszaka) – 1-1 objektum (híd, repülőtér) elfoglalása, felügyelete – Gao ellenőrzése (2013) – célmegjelölés a légierőnek – helyi speciális erők képzése	78,4 millió EUR (2015), az OPEX teljes költségvetésének 6,5%-a
Task Force Takuba	2020. 03. 27. – 2022. 07. 01. Gossi, Ménaka	Liptako-Gourma hármashatártérség: Mali/Burkina Faso/Niger	500–900 (EU)	– terrorellenes küzdelem – mali hadsereg segítése – logisztikai segítség – őrzővizsgálat, dzsihadista egységek felderítése, eszközeik megsemmisítése – helyi (speciális) erők kiképzése (FAMA)	n. a. (Olaszország: 49 millió EUR)
Hagyományos erők műveletei					
Op. Épervier	1986. 02. 13. – 2014. 07. 31. N'Djamena, Abéché	Csád	950 (F)	– térségi stabilizáció kezdetben a líbiai behatolás ellen, majd Déby elnök stabilizálására	104 millió EUR (2008), 40 millió EUR (2011)
Op. Serval	2013. 01. 11. – 2014. 07. 31.	Mali	4500 (F)	– az Azawadot ellenőrző tuaregek + dzsihadisták offenzívájának megállítására – a FAMA támogatása – Timbuktu ellenőrzése (2013)	647 millió EUR (2013)

¹² Ezekből az egyiket 2020. január 23-án Timbuktuól mintegy 10 km-re pokolgép iktatta ki. Aknamentesítő járműveket és aknák ellen erősebben védett harcjárműveket a franciák kezdetben nem telepítettek a térségbe, holott az utakon és az azok mellett elhelyezett robbanóeszközök a terroristák kedvelt eszközei –, a szerző feltevézése szerint nem tervezési, hanem logisztikai problémák miatt csak kb. 2018-tól alkalmazták a Souvim 2 típusú aknamentesítő járművet. Jean-Marc Tanguy: En direct des armées. Raids N°327 (Opération Serval – La victoire du renseignement), 08. 2013., 4–13.

Művelet	Időszak + Bázis(ok)	Helyszín	Létszám	Mandátum/Feladat	Költség
Op. Barkhane	2014. 08. 01. – (Mali: – 2022. 08. 15.)	G55 területe	3000–5100 (F + EU) + COS-segítség	– terrrorellenes küzdelem / térségi stabilizáció: dzsihadista államok / mozgalmak ellen – őrzésközpont, dzsihadista egységek felderítése, eszközök megsemmisítése – kiképzés, CIMIC	600 millió EUR/év (880 millió /2020)

(F): francia művelet; (EU): európai uniós országok/multinacionális művelet; (COS): francia különleges műveleti erők; operation homo: célszemély elleni művelet; FAMA: mali hadsereg

2013 januárjában Hollande elnök kénytelen volt elindítani a hagyományos intervenciós erőkre támaszkodva a *Serval* műveletet a tuareg állam ellen.¹³ A *Sabre* profilja ekkor megint bővült a hagyományos művelet-előkészítési feladatokkal a *Serval* számára. Majd a két művelet között 2013-ban olyan munkamegosztás alakult ki, hogy utóbbira osztották Timbuktu (ez a COS számára már túl nagy falat lett volna), előbbire pedig a jóval kisebb Gao elfoglalását és ellenőrzését. A *Sabre* speciális egységei mindazonáltal inkább egy-egy kiemelt fontosságú objektum elfoglalására és ideiglenes megtartására (repülőterek, ideiglenes leszállópályák, hidak) használhatóak, nem pedig egy város vagy főként egy terület hosszabb távú ellenőrzésére. (Bár mint látni fogjuk, a macroni politika „érdekes” ötlete szerint a jövőben részben ezekre a feladatokra is szeretné használni a speciális egységeket.)

A helyszíni gyakran 45 fokos nappali és 36 fokos éjszakai hőmérséklet alaposan próbára teszi az embert és a felszerelést: egy főre napi 8 liter folyadékszükséglettel jár, a felszerelések közül főként a bakancsok ragasztásai pedig szó szerint megolvadnak a tűző napon, a gépjárműveknél pedig átlagosan napi 2-3 defekt történik. A helikopterek a homoktól szenvedtek, az üzemanyag-ellátás akadozott, hiány mutatkozott áramfejlesztő generátorokból is. Igen kedvező tapasztalatok születtek viszont az elektronikus hadviselés területén a dzsihadisták lokalizálásában mind a hagyományos, mind pedig a speciális erők részéről. Az Adrar des Ifoghas hegytömbben lévő Armetettai-völgy vízbázisa nagyban segítette a lehallgatásokat. A dzsihadisták műholdas alapú Thuraya mobiltelefonokat¹⁴ és PRC–117 típusú rádiókat használtak, utóbbiakat a mali hadseregtől zsákmányolták, azokat korábban az amerikai katonai segítség részeként kapták.

Azawad területének visszafoglalásával, az Adrar des Ifoghas természetes erődöt képező hegytömbje célzott megtisztítása¹⁵ után a műveleti célt elérve némi megtorpanás volt megfigyelhető, és – elnöki bejelentés szintjén – felmerült az a lehetőség is, hogy a *Serval* egységeit teljesen kivonják a térségből. Mégsem ez az elképzelés valósult meg, hanem az, hogy a dzsihadista államokkal/csoportokkal szemben adott területi egységeket lefedő, három

¹³ A Barkhane (ejtsd: „bárkán”) és a Sabre (ejtsd: „szábr”) műveletek előzményeiről, a Mauritánia–Mali–Burkina Faso térség biztonságpolitikai kontextusairól részletesen lásd Türke András István (szerk.): A jelenkori Franciaország I. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2021, 92–116.

¹⁴ Egyesült Arab Emírségek székhelyű regionális mobil-műholdas szolgáltató. A cég két geoszinkron műholdat üzemeltet, és több mint 161 országban biztosít távközlési lefedettséget.

¹⁵ 50 nap alatt hat helikopter elvesztése, Afganisztánban hat év alatt nem „produkáltak” ilyen veszteséget. A dzsihadisták sokkal jobban vannak kiképezve, mint a tálibok, és jobb felszerelésekkel is rendelkeznek.

állandó támaszpontot (Gao, Niamey,¹⁶ N'Djamena) és hat előretolt ideiglenes¹⁷ bázist hoznak létre. Fontos aláhúzni, az „ellenfelek” tehát nem tekinthetők a hivatalos francia propaganda ellenére „csak” terrorszervezeteknek, mivel nem egy esetben állami feladatokat is ellátnak, védelmet nyújtanak a helyi lakosságnak, és ezt gyakran hatékonyabban teszik, mint a térség országainak korrupt vezető elitje.

A franciák azt a hibát is elkövették, hogy lényegében csak katonai válaszuk van a térség számos problémájára, és átengedték a komplex, szociális problémákat és társadalmi igazságtalanságokat, a város–falu ellentétet is figyelembe vevő válaszadást a dzsihadistáknak. Azok pedig sikeresen pozicionálják őket a helyi fiatalok között a megszálló, idegen, békét és biztonságot teremteni képtelen kolonialista erők szerepébe, akiket el kell űzni.¹⁸

E bázisokból folyt tehát szigorúan a „terrorellenes küzdelem”, hivatalosan csupán „a helyi államok erőinek nyújtott segítség keretében” (elvileg!) a „helyi állami vezetések kívánságának és akaratának megfelelő” francia jelenléttel. E célból egyrészt egyfajta államterület- és elitmegtartó célzatú területi felügyelet, stabilizáció, (térségi, határ- és átmenőforgalom-ellenőrzés) folyik a hagyományos OPEX-erőkkel,¹⁹ melynek célja a dzsihadisták cselekvési szabadságának korlátozása, eszközparkjuk megsemmisítése. Az új *Barkhane* művelet ráadásul regionális műveletként indult 2014-ben, a Száhel térség öt államában, praktikusán reagálva a dzsihadista mozgalmak regionális jellegére. E törekvés jegyében olvasztotta magába a Csádban 1986 óta jelen lévő *Épervier* műveletet is.

E térségi stabilizációt a „terrorellenes küzdelem” másik szegmense, a speciális kommandók révén a *Task Force Sabre* célzott, a dzsihadista vezetők likvidálási műveletei (*operation homo*) egészítették ki. Legfőbb műveleti területnek pedig a mali–nigeri–burkinai hármashatár kb. 1000 km-es ütközőzónája, az ún. Liptako-Gourma²⁰ térség lett kijelölve, de a többi határtérség (Mauritánia–Mali, Niger–Csád) is kiemelt megfigyelés alá tartozott. A *Barkhane* egyrészt partnerországokkal előre eltervezett nagyobb műveleteket – ilyen volt például 2016. nov. 16–27. között a 300 fős nigériai–csádi kontingens határhozveti *Michi* művelete, vagy a 2016. okt. 17–31. közötti mali–mauritániai erők szintén határhozveti *Bourkhane* művelete –, másrészt valós idejű felderítésre alapozott célműveleteket hajt végre. Stabilizáló-elriasztó szerepet is játszik, mert jelenlétével megakadályozni hivatott, hogy a fegyveres terrorista csoportok (GAT²¹) e térségbe húzódjanak vissza, itt építsenek ki megerősített menedékhelyeket és logisztikai bázisokat; műveletei pedig folyamatosan rombolják hadi raktáraikat, valamint kommunikációs és harci eszközeiket.²² A COS-on kívül egyéb francia speciális egységek is folyamatosan jelen vannak a térségben, ahol speciális feladatokat hajtanak végre.²³

¹⁶ Ejtsd: „nyami”.

¹⁷ Csád: Faya Largeau, Abéché; Niger: Aguelal (Arlit közelében), Madama (északon); Mali: Tessalit (északkeleten), Kidal.

¹⁸ Raphaël Garnavaud: Un mandat sous le signe de la guerre contre le terrorisme. *Survie.org*, 05. 03. 2022. <https://survie.org/billets-d-afrique/2022/315-mars-2022/article/un-mandat-sous-le-signe-de-la-guerre-contre-le-terrorisme> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

¹⁹ Opérations extérieures – határon túli (külföldi) műveletek.

²⁰ Az előbbi Burkina Faso történelmi régiója, az utóbbi a Niger folyó jobb parti területe.

²¹ Groupes armés terroristes.

²² Activité 2C: Étude de situation: L’engagement de la France en Afrique: une OPEX, l’opération Barkhane. Académie Versailles, 2017. https://defense.ac-versailles.fr/IMG/pdf/defense_emc_3e_fiche_eleve_2017_operation_barkhane_.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 11. 09.)

²³ 2020-ban a további három legfőbb a következő volt: a CPA 30 (30-as ejtőernyőskommandó) többek között a légi egységeket támogatja, a GCP (ejtőernyőskommandók-csoport) általában a hagyományos egységek ejtőernyős bevetéseit készíti elő, valamint a GCM (hegyikommandók-csoport).

Magyarán mindebből az alábbi stratégia – pontosabban: egy hosszabb távú stratégia hiánya – olvasható ki. A francia erők egyfelől megelőzik a helyi, mesterségesen, az etnikai határokat figyelembe nem véve létrehozott államok (további) dezintegrációját, és közben időnként – majdnem szó szerint – „lefejezik” a rivális dzsihadista-szalafista „államok”, illetve harcoló csoportok vezető rétegét azáltal, hogy viszonylag jelentősebb műveleti erőkkel a helyszínen tartózkodnak (kérdés: meddig?), és ettől remélik azt, hogy azok majd szépen meggyengülnek. Másfelől az eközben a helyi problémákat megoldani és az igazságszolgáltatást működtetni képtelen (korrupt) rezsimok időt nyerve megerősödnek, és mindez majd „melléktermékként” valamiféle stabilitást hoz a térségben. Ezzel szemben például az AQMI konkrét államot akar létrehozni, ezért nem csoda, hogy sok helyi lakos úgy látja, nagyobb védeltséget képes adni a jelenlegi rezsiméknél.

A nyitás első elemeként – az EUFOR 2003-as Artemis művelete óta bevett francia gyakorlatnak megfelelően – itt is igyekeztek a műveletek résztvevői körét szövetséges, lehetőleg uniós államokkal bővíteni, költségvetési és felelősség-megosztási okokból. Történt ez egyrészt a helyi, afrikai partnerekkel, a 2014. február 16-án létrejött G5 Száhel (G5S) kezdeményezés öt államával – Mauritánia, Mali, Burkina Faso, Niger, Csád –, vagyis Franciaország hagyományos szövetségeseivel. A G5S 2017 végéig 423 millió eurós, majd évi 100–120 millió támogatási igényt jelentett be.

Nézzünk egy példát arra, mennyire hatékony ez a kezdeményezés, illetve az adott országokkal folytatott együttműködés. 2017. október 27. – november 11. között a Barkhane légi fedezete és tűzérési biztosítása mellett a mali Didier Dacko tábornok irányítása alatt zajlott le a G5S első, Hawbi („fekete tehén”) elnevezésű hadművelete In-Tillit régióban (Mali) 350 Burkina Fasó-i, 200 mali, 200 nigériai és 180 francia részvételével. Az akciót komoly koordinációs, eszközbeli és kommunikációs problémák jellemezték. A niameyi katonai információs és kommunikációs rendszer hibája miatt a csapatok kommunikációja hamar összeomlott, de feltalálták magukat az internet és a WhatsApp biztonságos, titkosított üzenetküldő program segítségével. Komoly gondot jelentett az ellenség beazonosítása, mivel csak a terroristák elleni fellépésre van mandátumuk, a helyi banditák, csempészek és lázadók levadászása már a MINUSMA²⁴ hatásköre. A helyzet abszurditása magáért beszél, ráadásul a műveletről a dzsihadisták a velük szimpatizáló tagok révén kiszivárogtatott információk alapján már napokkal korábban részletekbe menően értesültek, és még a helyi lakosság is ellenségesen viszonyult a „sajátjaik” műveletéhez.²⁵

Olyan típusú viták is előfordulnak az afrikai partnerek között, hogy „dehát az én állampolgárimat ölted meg/raboltad el!” a terroristavadászat közben, sőt ebbe még a franciák is bele tudnak keveredni bűnbakként. A mali–mauritániai határszakasz területi hovatartozása maga is vitatott és folyamatos feszültséggóc a két állam között. Mauritánia többször is megvádolta a FAMA-t²⁶ állampolgárai meggyilkolásával a határtérségben s a vád kiegészítéseként megfogalmazódott az erős gyanú, hogy a francia katonai jelenlét burkolt célja lényegében

²⁴ Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la stabilisation au Mali – az ENSZ stabilizációs missziója Maliban.

²⁵ Olivier Fourt: G5 Sahel: opération Hawbi, les premiers enseignements. RFI.fr, 09. 11. 2017. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20171109-g5-sahel-operation-hawbi-premiers-enseignements-terrorisme> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

²⁶ Forces armées maliennes – Mali hadserege.

a mali területi követelések támogatása Mauritániával szemben.²⁷ Úgy tűnik ez – a főként a FAMA-t támogató – *Barkhane* mauritániai jelenléte kapcsán mélyreható változásokat eredményezett, s francia egységek (legalábbis legkésőbb 2016/2017-től) közvetlenül már nem, vagy csak afrikai partnerei révén vannak jelen Mauritániában, miközben a francia COS „titkos” egységei továbbra is jelen vannak és aktívak.²⁸

A nyitás második elemeként a francia *Barkhane* 2018 júliusától uniós szövetséges erőkkel bővült: az Egyesült Királyság három CH-47 Chinook helikoptert küldött a RAF²⁹ 90 fős kontingensével, majd augusztusban mintegy 50 fős észet, 2019 végén pedig 70 fős dán kontingens és két Merlin helikopter érkezett Gaóba.

Harmadik elemként a franciák létrehozták a *Barkhane* művelet keretén belül a *Task Force Takubát*, melynek fő műveleti területe a hármass határ térsége lett. Gaói és ménakai bázisai nyugatról és keletről mintegy harapófogóba fogták a Liptako-Gourma térséget, az al-Kaida és az Iszlám Állam fő „hátszögét” a térségben. A *Takuba* neve (tamasek nyelven, vagyis a tuaregek nyelvén) nem véletlenül cseng össze a *Sabre* nevével, mindkettő „szablyát” jelent, és a művelet *de facto* a francia speciális művelet uniós államokkal bővített változatának volt tekinthető (de *de iure* nem európai uniós művelet). A francia részvételt (kb. 600 fővel) ebben is főként a COS speciális műveleti egységei adták. A művelet a 2020. március 27-i politikai határozattal indult, 2020. nyári kezdeti, és 2021 eleji teljes műveleti készenléttel.³⁰ A MINUSMA ENSZ-misszióval és a G5S erőivel szorosan együttműködő 500–800 fős műveleti erő³¹ feladata a helyi erők támogatása lett főként a Nagy-szaharai Iszlám Állam (EIGS/ISGS)³² elleni harcban. A műveletek mandátumába ezen kívül képzési és – a *Barkhane*

²⁷ Karim Zeidane: Mauritanie: Sourdes tensions après les incursions des forces françaises de Barkhane. Le360Afrique, 28. 02. 2017. <https://afrique.le360.ma/mauritanie/politique/2017/02/28/10034-mauritanie-sourdes-tensions-apres-les-incursions-des-forces-francaises-de-barkhane-10034> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.) A *Barkhane* hivatalos jelenléte Mauritániában az utóbbi években igencsak homályos, a hivatalos szervek, a francia katonai attasé kategorikusan megtagadták a válaszadást kérdéseinkre. Mauritánia minden hivatalos katonai térképen úgy szerepel, mint a *Barkhane* műveleti területe. Mégis, közvetett bizonyítékok alapján feltételezzük, hogy utóbbi (csak francia?) erőt (jelentős részben, vagy teljes egészében?) 2016 folyamán kivonták az országból. Egyrészt a mauritániai (arab) sajtóban itt-ott fellelhető információmorzsák ezt erősítik meg. Másrészt a mauritániai védelmi minisztérium élénken tiltakozott, amikor a francia védelmi minisztériumi szöveg 2017. jan. 19-én a *Barkhane* 125 sikeres műveletéről beszélt a Száhel 5 országában, konkrétan megnevezve Mauritániát is. Kijelentették, hogy 2016 óta a *Barkhane* Mauritánia területén egyetlen műveletet sem haj(tha)tott végre. Ennek alapján feltételezzük, hogy e kijelentés implicite az (esetleges) mauritániai bázisokról induló, a mali-mauritániai határtérségben lezajlott (*Barkhane*) műveletek tényét is tagadja. A *Barkhane* Maliból való távozása és Malinak a G5S-ből való kiválása pedig szinte bizonyossá teszi, hogy a *Barkhane* keretében 2022 tavasza óta a mauritániai-mali határvetsetben nem folytatott műveleteket. Ld. „al-dzsajsz al-mauritáni: Burkán lam tanfundz ajj amalijja dákhil hudúd al-balad”. Zahraa.mr, 19. 01. 2017. (?) <https://zahraa.mr/node/10650> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.) (Az arab cím átírásáért hálás köszönet illeti N. Rózsa Erzsébet kollégámat.)

²⁸ Zeidane: i. m.

²⁹ Royal Air Force – Királyi Légierő.

³⁰ Task Force Takuba: political statement by the governments of Belgium, Czech Republic, Denmark, Estonia, France, Germany, Mali, Niger, the Netherlands, Norway, Portugal, Sweden and the United Kingdom. Government Office of Sweden. <https://www.government.se/495ef1/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/2020/political-statement-task-force-takuba.pdf> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 09.)

³¹ Résztvevői: Belgium, Hollandia, Portugália (több összekötő tiszttel), Dánia (70 fő és két helikopter: ki kellett vonni, mert azelőtt érkeztek a terepre, mielőtt a mali kormánytól megkapták volna az engedélyt), Észtország (95 fő), Franciaország (a *Barkhane* erőivel), Olaszország (200 fő + eü. kontingens, 3–3 Mangusta és Chinook helikopter), Románia (csak tervezett 45 fő), Svédország (150 fő, három helikopter), Csehország (a 601-es speciális egység 60 tagja), Magyarország (csak tervezett 80/67 fő).

³² État islamique dans le Grand Sahara / Islamic State in the Greater Sahara.

esetében – CIMIC-feladatokat³³ is beillesztettek.³⁴ Észtország elsőként csatlakozott, és az észt–francia közös kontingens alkotta a Takuba gerincét.

Míg az interoperabilitást az NSHQ³⁵ keretében megszerzett közös együttműködési tapasztalatok segítették, az európai partnerállamok közül nem egy számára a *Takuba* szerepe kezdetben homályosnak tűnt. Míg az észt fél például az afganisztáni, az iraki és a szíriai tapasztalatok alapján valamiféle képzési, tanácsadási, segítségnyújtási és kiegészítő feladatokkal számolt, addig a 2021 novembere és 2022 márciusa között a *Takuba* vezetését ellátó svéd fél gyorsreagálási erővel³⁶ készült.³⁷ Eközben a *Takuba* egyik legfontosabb feladata a FAMA logisztikai ellátása volt, a katonai fejadagok és a vízadagok – Diago ásványvíz, európaiaknak napi 5, maliaknak 4-5 liter – kiosztása. A francia fél ezt a sokféleséget egyáltalán nem tekintette a *Takuba* hátrányának, számára a legnagyobb kihívást a titkos felderítési adatainak lényegében valós idejű megosztása a partnerekkel jelentette, mivel „kooperációs”, nem pedig multinacionális *task force*-ról volt szó. Az európai partnereket az is meglepte, hogy a franciák milyen „szimbiózisban” éltek együtt a mali erővel (együtt ettek, szórakoztak), ami Afganisztánban egyáltalán nem volt jellemző a helyi erővel folytatott együttműködésben. A misszió a terepen a francia, a törzsben az angol nyelvet használta.³⁸

Hogyan telt a Takuba egy napja?³⁹ A bázisokból még az éj leple alatt, hajnalban közelítették meg a mintegy 400 km-re lévő műveleti területet a FAMA járműveivel, többek között a páncélozatlan, géppuskával szerelt Masstech típusú járművekkel, Dongfeng EQ2050-esekkel⁴⁰ és kisebb páncélozott járművekkel. Légi úton érkezett a speciális felszerelés a kijelölt területre, ahol immár napfénynél Polaris quadokkal és terepmotorokkal őrzáratoztak, célzott lövéseik következtében a szavanna gyakran kigyulladt. Ahol sűrűbb volt a növényzet, ott felküldték az észtek 25 km hatótávolságú Puma drónjait a rejtőzködő ellenséges egységek azonosítására. Rutinfeladat volt a kétfős, motoros dzsihadista egységek kiiktatása, célzott lövésekkel, majd ezek felszereléseinek átvizsgálása, helyi elégetése. Ezek – ahogy a FAMA is – gyakran AK–47 gépkarabéllyal voltak felszerelve, a parancsnokoknál pedig orosz Dragunov mesterlövészpuskákat találtak. A nap végére a helyszínről összefoglaló jelentést küldtek Ménakába a több nemzetiségből álló törzshöz, és a *Barkhane* egyik egysége – például egy brit Chinook helikopter – által hozott üzemanyagból megtankolták a járműveket a visszaútra, a speciális járműveket (quadok, motorok) pedig a helikopter magával vitte a bázisra. Vagyis ami ténylegesen megvalósult a *Takuba* különleges egységekre vetített feladatából – a mali egységek folyamatos kiképzésén és a *Barkhane* nagyobb, célzott akcióinak támogatásán kívül –

³³ Civil-Military Co-operation – civil-katonai együttműködés.

³⁴ Kétségkívül ellátnak ilyen feladatokat is, de ezeket gyakran a francia speciális kommandók tevékenységeinek hivatalos fedőtevékenységeként tüntetik fel.

³⁵ NATO Special Operations Headquarters – NATO Különleges Műveleti Parancsnokság.

³⁶ Parancsnoka nevét a svédek biztonsági okból nem hozták nyilvánosságra, csak Colonel P-ként nevezték meg, az interneten Colonel Peterként szerepelt.

³⁷ Fergus Kelly: Estonia special forces to join France-led Takuba mission in Mali, defense ministry says. The Defense Post, 13. 11. 2019. <https://www.thedefensepost.com/2019/11/13/estonia-special-forces-task-force-takuba-mali-france/> (Letöltés időpontja: 2020. 01. 09.); Task Force Takuba suspended – new challenges await the special forces. Förvarsmakten.se, 25. 04. 2022. <https://www.forsvarsmakten.se/en/news/2022/04/tsk-force-takuba-suspended-new-challenges-await-the-special-forces/> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

³⁸ Nicolas Gros-Verheyde: Dans les coulisses de la task force Takuba. Le Blog de B2, 14. 07. 2021. <https://www.bruxelles2.eu/2021/07/les-takuba-a-loeuvre-1tt-col-francois/> (Letöltés időpontja: 2022. 01. 09.)

³⁹ Takuba: au Mali avec les forces spéciales européennes. Ministère des Armées, 12. 07. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=vVfFzFk76-I> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

⁴⁰ Kínai gyártású Humvee-klón, részben Algériától (2020) részben Kínától (2021. dec.) kapta a FAMA.

az nem (vagy nem annyira) a *Sabre*-féle speciális, éjszaka végrehajtott, célzott likvidálási, illetve túszkiszabadítási műveletek, hanem rutinfeladatként a rendszeres őrzéssel végzett területátfésülés, területfelderítés és az elszórt dzsihadista erők levadászása.

Lényegében a napi rutin szintjén a *Barkhane* is hasonló feladatokat látott el, csak más területi zónákban. Összehasonlításként a *Barkhane* egy napja Délnyugat-Maliban az alábbiak szerint telt. A nap „vadkempingezéssel” kezdődött a műveleti zónától 30 km-re, ezt követte a hajnali indulás, melynek során a járművek – a *Takuba* főként páncélozatlan járműveivel szemben páncélozott szállító harcjárművekkel és könnyű páncélozott járművekkel⁴¹ – soha nem a bejáratott utakon, hanem például kiszáradt prériken, kavicsagyakon és folyómedreken keresztül közelítették meg a helyszínt, hogy elkerüljék a rögtönzött robbanóeszközöket.⁴² Majd járőrözés következett a mali hadsereg egységeivel karöltve, terrorista sejtek felkutatása, fegyverek begyűjtése, eszközeik megsemmisítése céljából. A tevékenység folyamatos légi fedezet – amelyet pl. Mirage 2000D repülőgéppel hajtottak végre – mellett zajlott.⁴³

1. ábra *Task Force Takuba*⁴⁴

Általános probléma, hogy míg a dzsihadista erők mertek szabadon mozogni, addig a FAMA behúzódott saját bázisaira, és alig mert onnan kimozdulni. Erre született meg 2020 júniusában a könnyű felderítő- és intervenciós egység (ULRI⁴⁵) koncepciója, mely a dzsihadisták mód-szerreit – eszközparkját és taktikáját: kétfős motoros egységek, gépfegyverrel „házilagosan”

⁴¹ Jellemzően páncélos VAB-ok, VBL, ill. VB2L-ek (v.ö. a Takuba eszközparkja).

⁴² A *Barkhane* állományára a rögtönzött robbanóeszközök jelentették a legnagyobb veszélyt, a művelet mintegy 50 fős veszteségének 50%-át okozva. A francia páncélozott szállítójárművek ilyen eszközök elleni elégtelen páncélvédettsége ismét bebizonyosodott.

⁴³ Arról, hogy milyen eredményesek ezek az akciók, a videóban elhangzik, hogy aznap három Kalasnyikov és egy motorkerékpár volt a fogás, „mely a hónap legjobb eredménye”. Tanulásként az is levonható, hogy a déli órákban egyszerűen szüneteltetni kell a járőrözést, olyan súlyos napszúrásst lehet kapni: a *Barkhane* egyik tagját e miatt pár óráig mesterséges kómban kellett tartani, de a terepen járőrözők nem rendelkeztek például ellenszérummal a skorpiócsipések ellen sem. Lásd *Opération Barkhane, au cœur de la traque*. BFMTV, 16. 08. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=C46HvYNeHIQ> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

⁴⁴ Task Force Takuba. Grey Dynamics. <https://greydynamics.com> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

⁴⁵ Unité légère de reconnaissance et d'intervention.

felszerelt pick-up gépkocsik – mintegy lemásolva próbál fellépni ellenük. Az ULRI-k jelentik lényegében a *Takubá*hoz történő mali hozzájárulást. A FAMa egyes, már létező egységei Ménakában a *Barkhane/Takuba* állományától kaptak 1+2 hetes kiképzést, tőlük tanultak meg például a motorok vezetését és a rögtönzött robbanóeszközök elkerülését, az első, a harcászati tudnivalókat és a mélységi felderítést a második fázisban. 2021 novemberében képezték ki a 6. egységet. Nem utolsó szempont, hogy az eszközparkot tekintve a térségben bőséges alkatrész-utánpótlás áll rendelkezésre. A kis létszámú, gyors és mobil csoportok alkalmazása lehetővé teszi, hogy a helyi erők végre ne csak „bottal üthessék” a motorral igen fürgén mozgó ellenség nyomát.⁴⁶ Állítólag megszűnéséig hatékonyan segítették a *Takuba* tevékenységét, miközben hasonló kockázati potenciállal és megbízhatósággal rendelkeznek, mint a korábbi FAMa: vegyes egységekbe kerültek tuareg, arab és iszlamista katonák valamint dzsihadisták is. Eszközellátási problémák európai részről itt is jelentkeztek – lásd lejjebb az EUTM Malit –, az ULRI-kat az európai EPF-büdzséből⁴⁷ finanszírozták.

A MŰVELETEK „MACRONI FELÜLVIZSGÁLATÁNAK” TERVE (2021)

A Maliban 2021. május 24-én végrehajtott második puccs után a helyzet a franciák számára igen kedvezőtlenül alakult. Ezért június 10-én a francia elnök egy igencsak zűrzavaros bejelentésében belengette, hogy a továbbiakban az afrikai partnereknek kell kezükbe venniük az államépítést. Ezért „*a Barkhane művelet befejeződik mint OPEX*” (vagyis mint francia külföldi művelet), de az ország északkeleti részén a *Task Force Takuba*, valamint nyugaton Bamako központtal az uniós *EUTM Mali kiképzési misszió* folytatódik. A hármast határterület ellenőrzésére és a helyi erők megerősítésére helyeződik át a hangsúly. Az elnöki bejelentésből – mely az afrikai partnerek szerint (ismét) kellő arroganciával, lényegében a velük való részletes egyeztetések nélkül történt – annyit lehetett kihámozni, hogy a művelet(ek) evolúciójáról lesz csupán szó, és a hagyományos francia erők helyét kisebb számú speciális egységek veszik át, kizárólag a terrorellenes harcra koncentrálván.

Min változtatott (volna) tehát Macron elnök a fentebb bemutatott stabilizációs koncepcióhoz képest? Lényegében azon, hogy a hagyományos műveleti erők – jelenléti, „látható”, területi szempontú(bb) stabilizáció szerepű – és a speciális erők (operation homo, titkos „árnyékműveletek”) ún. terrorellenes fellépésének tandeméből előbbi egyszerűen kiiktatta (volna), míg utóbbit tovább erősítette (volna). A koncepció megvalósíthatóságát a szakma már ekkor erősen megkérdőjelezte.

POLITIKAI ÉS MŰVELETI PROBLÉMÁK, ELKÖVETETT HIBÁK

Mielőtt áttekintenénk azt, hogy az események mennyiben változtatták meg a macroni agytröszt koncepcióját, vizsgáljuk meg azt, hogy a politikai „bikkfanyelv” mögött mit mutattak a tények. A Száhel-övezet állami funkciót egyre kevésbé betölteni képes országai – melyek közül Malit és Burkina Fasót még a közelmúltban puccsok is gyengítették – számára aligha akkor érkezett el a megfelelő pillanat arra, hogy addigi eredményeikre alapozva kezükbe vegyék a Macron által szorgalmazott sikeres államépítést. Maliból pedig szintén nem valamiféle korábban kitzűzött műveleti célt elért eredmények tükrében – ahogy azt a politikai

⁴⁶ [Nouakchott] Focus sur les Unités Légères de Reconnaissance et d'Intervention. 02. 07. 2020. <https://www.facebook.com/watch/?v=306824183687189> (Letöltés időpontja: 2021. 01. 09.)

⁴⁷ European Peace Facility – Európai Békekeret.

kommunikáció sugalmazta –, hanem azért kellett a franciáknak kivonni erőiket, mert a fővárosi franciaellenes puccsisták és a lakosság nagyobb része nem kért tovább a francia jelenlétből. Ennek oka többrétű és tanulságos.

Erősen intó jel volt, hogy a mali és a francia célok már a francia beavatkozás kezdetekor ütköztek egymással, de ekkor a lakosság még lelkesen fogadta a franciákat. A mali kormány a több évtizedes probléma, az északi szakadár tuaregek ellen kért (volna) segítséget, míg a franciák lényegében azért érkeztek, hogy a (szerintük) „iszlamista terrorszervezetek” ellen küzdjenek.⁴⁸ Elköverték – és a mai napig fenntartják – azt az alapvető hibát, hogy a tuaregeket lényegében azonosítják a dzsihadistákkal. A helyiek a kezdetek óta kifogásolták azt is, hogy a franciák kijelentették: nincs tárgyalás egyetlen dzsihadista szervezettel sem – miközben Mali vezetése Burkina Fasóban tárgyalt a tuaregekkel –, valamint a G5S tagállamai is tárgyalnak a francia ellenkezés ellenére – saját kifejezésükkel élve – a „dzsihadista testvéreikkel”. Magyarán igen nagy a káosz a szövetségesek között a közös stratégiát illetően a térség pacifikálásának lépései kapcsán.

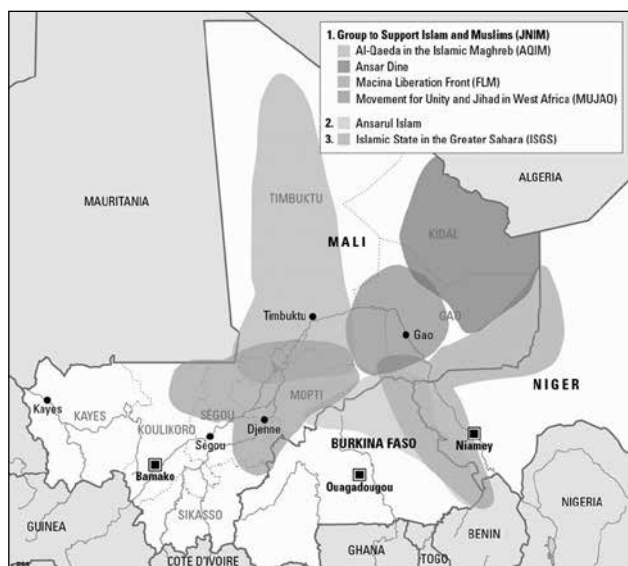
További sérelem volt a mali vezetés számára, hogy a franciák – még a *Serval* keretében – az ország szuverenitását sértve közvetlenül is beavatkoztak, amikor egyszerűen megakadályozták abban a mali hadsereget, hogy az behatoljon a tuaregek által ellenőrzött Kidalba – hivatalos indok szerint: tartva az erőszakos leszámolásoktól. Az afrikai partner lényegében jogosan kifogásolja, hogy a francia magatartás az ilyen „gesztusokkal” még az egyenlő partnerek közötti együttműködés látszatát is kerüli a térségben, ami már-már a neokolonializmusra emlékeztet.

A francia segítség kitűzött céljáról már a kezdet kezdetén tudni lehetett, hogy az irreális: néhány évnyi segítséggel számoltak addig, amíg a helyi hadseregek (főként a mali) annyira megerősödnek, hogy képesek lesznek kvázi önállóan felvenni a harcot a terroristákkal. Arról az újjászervezett mali hadseregről van szó, mely korábban komoly reorganizációs problémák miatt a tuareg támadás első napjaiban széthullott, nem lehetett bevetni.⁴⁹ Ehhez kapcsolódnak

⁴⁸ Kezdetben e két cél ütközése azért nem jelentett jelentős problémát, mert a tuaregek és az iszlamista Ansar Dine egymás szövetségeiként harcoltak. Az évek során azonban ez a szövetség felbomlott, a konfliktus fokozatosan áthelyeződött északról a centrumba, és kiegészült a területi és a csempészháborúkkal. Az utóbbiak ellen a franciák nem mutatkoztak készen fellépni a Barkhane keretében, ezzel a mali lakosság (főként a fiatalok) szemében alkalmatlannak tűnnek a terület pacifikálására. Lásd David Rich: Pourquoi l'opération Barkhane n'a pas réussi à endiguer l'insécurité au Sahel. France24.fr, 05. 02. 2022. <https://www.france24.com/fr/afrique/20220205-pourquoi-barkhane-n-est-pas-parvenu-%C3%A0-endiguer-l-ins%C3%A9curit%C3%A9-au-sahel> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.) Azt is hozzá kell tenni, hogy a dzsihadista szervezetek általában maguk sem hajlanak a tárgyalásra, hiszen legitimáló lételemük a folyamatos harc a hitetlenek ellen. Maliban annyiban más a helyzet, hogy a tuaregek és az iszlamista csoportok (főleg Dicko) állításuk szerint hajlanak a tárgyalásokra, melyek alapfeltételül persze a francia csapatok kivonását jelölték meg, így ennek hitelében azért erősen kételkedünk. Lásd Pierre Bousset: Faut-il négocier avec les groupes armés terroristes? Note N°7/21. Fondation pour la Recherche Stratégique, Paris, 18. 03. 2021. <https://www.frstrategie.org/publications/notes/faut-il-negocier-avec-groupes-armes-terroristes-2021> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 09.)

⁴⁹ A mali hadsereg újjászervezése – az ICITAP (International Criminal Investigative Training Assistance Program) amerikai program segítségével – azon bukkott meg, hogy már lényegében zászlóalj-, illetve dandárszinten az egymással harcoló felek reintegrált elemeiből kevert, multietnikumú egységeket hoztak létre bőven azelőtt, hogy kellő időt szántak volna az ország megfelelő szintű pacifikálására és a harcoló felek egymáshoz való közelítésére, megbékéltetésére. Ráadásul a tuaregeket korábbi tisztségeiknél alacsonyabb rendfokozatban (jellemzően tizedesként) sorolták be a hadseregbe, másrészt a veteránoknak meg egyes tuaregek (akik még a francia vezényleti nyelvet sem voltak képesek megtanulni) soron kívüli előmenetele szúrta a szemét. Így a tuareg konfliktus (újbóli) kirobbanásakor a FAMA parancsnoki láncolata azonnal lebénult, az egységek széthullottak. Erről, a szuboptimális megoldásokról és a hasonló európai uniós módszerek kérdőjeleiről részleteiben lásd Türke András István: Az Európai Unió első afrikai misszióinak és hadműveleteinek geopolitikája. Publikon, Pécs, 2016. 88–96.

a helyi, korrumpált hadseregek alapvető, „pillanatok alatt” nem felszámolható problémái, nem beszélve arról, hogy a szövetséges G5S államaiból – melyeket szintén megosztanak a belső konfliktusok – csak Mauritánia és Csád tud értékelhető hadsereget kiállítani.

2. ábra Dzsihadista csoportok műveleti területei a Száhel-övezetben⁵⁰

A 2017–2020 KÖZÖTTI MŰVELETI TEVÉKENYSÉG FŐBB ESEMÉNYEINEK ÁTTEKINTÉSE

2018. március 2-án Burkina Fasóban az afrikai speciális műveletek francia központját (COS) Franciaország ouagadougou-i nagykövetségén és 1500 méterre, a Francia Intézet épületében a Burkina Fasó-i erők vezérkarát egy időben érte dzsihadista támadás, melyet a GSIM/JNIM⁵¹ (az al-Kaida hivatalos szárnya a Nyugat-Száhel térségben)⁵² vállalta magára. A támadókat a nagykövetségnél a burkinai csendőrség a COS-egységekkel együttműködve likvidálta. A vezérkar éppen az iszlamista terrorizmus elleni harc ellen létrehozott G5 Száhel Kezdeményezés (FC-G5S⁵³) keretében ülésezett – rájuk rakétavetőkkal lőttek. A támadásban 8-8 fő esett el a biztonsági erők és a támadók részéről, 80 fő megsebesült. Bár a *Sabre* művelet egységeit készségszintre helyezték, közvetlenül nem avatkoztak be. A GSIM a támadást

⁵⁰ Flore Berger: Jihadist violence and communal divisions fuel worsening conflict in Mali and wider Sahel. IISS. org, 20. 06. 2019. <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/06/conflicts-in-mali> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁵¹ A szövegben a /-jeles rövidítések esetén az első a francia, a második az angol nyelvű rövidítést takarja.

⁵² Groupe de soutien à l'islam et aux musulmans / Jama'at Nusrat al-Islam wal Muslimeen – Az Iszlám és a Muszlimok Támogató Csoportja. 2017. március 1-jén az AQMI/AQIM, az Ansar Dine, a Macina Katiba (vagy Maciba Felszabadítási Front, FLM/MLF) és az Al-Mourabitoun Katiba (korábban, 2007–2011: AQMI egyik szárnya, majd MUJAO 2011–2013 között) fúziójából létrejött szervezet. Itt említjük meg a Burkina Fasóban 2016 decembere óta tevékenykedő Ansarul Islamot – melyet Malam Ibrahim Dicko imám hozott létre és a Macina Katiba háttérbázisául szolgál – és a nigériai Boko Haramot, amely Niger és Csád (Csád-tó) területén is aktív.

⁵³ Force conjointe du G5 Sahel.

Al-Mourabitoun vezetése alatt bosszúból indította Abu Hasszán al-Ansari és egyéb vezetők halála miatt, akiket 2018. február 14–18. között a mali–algériai határon az inaghalawassi ütközetben likvidáltak a *Sabre* és a *Barkhane* művelet egységei öt Mirage 2000 vadászrepülőgéppel, két Tigre és egy Gazelle helikopter légi fedezete alatt.

2019. február elején a *Barkhane* erői Csádban három napon át támadták az Ellenállás Erőinek Uniója (Union des forces de la résistance – UFR) pick-up járművekből álló menetoszlopát. Ezt az eseményt azért kell kiemelni, mert az UFR-t Idriss Déby elnök (†2021) unokatestvére, Timan Erdimi vezeti, és „csak” helyi lázadó erőnek minősül, amely veszélyezteti a helyi francia szövetséges hatalmát.⁵⁴ Azaz pusztán politikai okok miatt lettek „terroristáknak” bélyegezve, hogy a *Barkhane* a mandátuma szerint bevethető legyen ellene. 2008 után (lásd EUFOR Csád/KAK) is „meg kellett menteni Déby közlegényt”, aki már a *Serval* művelet idején értékes segítséget nyújtott a franciáknak.⁵⁵ 2019. február 21-én a *Barkhane* keretében Yahia Abou el Hammamot, a GSIM második számú vezetőjét neutralizálták.

2019. május 1-jén két francia turistát raboltak el a benini Pendjari Nemzeti Parkból. A támadás azért volt különös, mert Beninben korábban még nem volt iszlamista támadás. A túszejtők ezután Burkina Fasón keresztül Maliba tervezték hurcolni őket, a Macina Katibába. A francia katonai felderítés – a Nagy-szaharai Iszlám Állam (EIGS/ISGS) elleni küzdelem keretében, a Burkina Fasó-i dzsihadista felkelés kontextusában – azonnal megkezdte a nyomozást burkinai és amerikai segítséggel. Az éjszaka közlekedő dzsihadista konvojt nyomon követték, mobiltelefonjaikat az amerikaiak hallgatták le. A hadművelet május 7-én kezdődött a *Task Force Sabre*, a *Barkhane* művelet csapatai, valamint amerikai MQ–9 Reaper drónok, helikopterek bevetésével és a Burkina Fasó-i fegyveres erők logisztikai támogatásával. Mihelyt a konvoj pihenőt tartott, május 9-én a francia speciális erők (Hubert kommandó, 1er RPIMa⁵⁶ és a 10. ejtőernyőskommandó) Macron engedélyével Gorom-Gorom térségében megtámadták. A bevetett erőket a kb. 10 helikopter mintegy 10 km-rel távolabb tette le, egy CASA típusú, a sebesültek kimentésére szolgáló repülőgép, valamint két francia és egy amerikai megfigyelő drón támogatása mellett. Sikerült méterekre észrevétlenül megközelelni a tábor, a rajtaütésben a két franciát, valamint – meglepetésre – egy amerikai és egy dél-korai túszt is kiszabadítottak, de két kommandós életét veszítette.

2019 októberében a *Barkhane* a Tömörülés az Iszlám és a Muzulmánok Győzelméért (Rassemblement pour la victoire de l'islam et des musulmans – RVIM) dzsihadista szervezet második számú főnökét és vallási vezetőjét, Abou Abderahman al Maghrebit Gaótól 200 km-re északra likvidálta.⁵⁷ November 22-től került sor az Eranga-völgyi összecsapásra, 25-én két francia katonai helikopter (egy-egy Tigre és Cougar) összeütközése 13 francia katona halálát okozta, ami az 1983-as drakkari merénylet (Bejrút) óta a legsúlyosabb egy napra jutó francia katonai veszteség. A 2020. január 13-i pau-i csúcson a *Barkhane* és a G5S országainak erői közötti, föderalizációs célú *Koalíció* a *Száhelért* kezdeményezés keretében szorosabb koordinációról döntöttek az EIGS elleni küzdelemben a Mali–Niger–Burkina Faso

⁵⁴ Garnavaud: i. m.

⁵⁵ Ennek részleteiről lásd Türke (2021): i. m. 284, és 363–364.

⁵⁶ 1er régiment de parachutistes d'infanterie de marine – 1. tengerészgyalogos ejtőernyőszereg.

⁵⁷ Bah Ag Moussa vezetőt 2020. november 10-én likvidálták, Abdelmalek Droukdelt, az AQMI emírijét 2020 júniusában, Adnan Abou Walid al-Sahraoui-t, az EIGS emírijét 2021 augusztusában, Soumana Bourat, az EIGS csoportvezetőjét (aki a nigéri Kouré parkban megölt hat francia haláláért felelt) pedig 2021 novemberében, stb. E műveletek jelentősen meggyengítették az EIGS-t. Lásd Dossier de Presse / Opération Barkhane, Bande Sahélo-sahérienne. Ministère des Armées, 30. 08. 2022. https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/operations/20220830_DP_BKN_.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

határoveňetben. Ennek keretében kidolgozták a közös parancsnoki mechanizmust (MCC⁵⁸) – melynek során az FC-G5S összekötő különítményét integrálták a *Barkhane* n' djamenai közös hadszíntéri parancsnokságába –, felállították a közös parancsnokságot (PCC⁵⁹) és egy közös, a felderítési adatok megosztását végző elemet. A mechanizmus 2020. március 13-án lett hadra fogható.⁶⁰ Az afrikai felek utólag sérelmezték, hogy állításuk szerint Pauban Macron lekezelően bánt velük és megkérdezésük nélkül döntött arról, hogy a *Task Force Takuba* révén további európai országok erőit hozza a helyszínre.

Időközben a *Barkhane*, az FC-5GS, valamint a mali és a nigériai hadsereg együttműködésének keretében mintegy 5000 katonára és 400 katonai jármű bevetésével 2020. március 3–23. között lezajlott a *Monclar*⁶¹ művelet (nem összekeverendő a GTD *Monclar*ral), melynek keretében a Liptako-Gourma térségét tisztították meg a terrorista sejtektől. Míg a művelet sikeresnek volt mondható, a szövetséges csádi hadsereg 2020. március 23-án a Csád-tó környékén hétórás küzdelemben súlyos veszteségeket (92 halott, 47 sebesült) volt kénytelen elkönyvelni a Boko Haram elleni harcban, azaz a dzsihadisták elleni művelet nagyjából „döntetlen” eredményt hozott.⁶²

2020. június 3-án likvidálták az AQMI vezetőjét, az algériai Abdelmalek Droukdelit. Az akció előkészítése a CIA és a DGSE együttműködésének eredménye volt. A francia különleges egység az Ifoghas-hegységben csapott le, Tessalitól 80 km-re keletre. A francia–amerikai politikai súrlódások ellenére a műveleti területeken a két szervezet együttműködése lényegében ezúttal is kiválóan és olajozottan működött. 2020. szeptember 6-án Tessalit régióban a *Barkhane* két tagja életét veszítette, egy pedig súlyosan megsérült, amikor egy rögtönzött robbanóeszköz robbant páncélozott járműjük alatt. A *Barkhane* és a megelőző *Serval* műveletben addigra összesen 45 személy veszítette életét, a térségben a 2020. augusztus 18-i mali katonai puccs óta – mely eltávolította a 2013 óta hivatalban lévő Ibrahim Boubacar Keïta elnököt, akinek a hadsereggel való kapcsolata még 2019-ben megromlott – először destabilizálódott ismét.⁶³

2020. november 10-én este egy francia speciális kommandó (DGSE/SA) a Száhel-övezetben likvidálta Bah ag Moussát – az RVIM katonai vezetőjét – és helyettesét, Iyad ag Ghalit. Franciaország tehát – amerikai segítséggel – az utóbbi 5-6 évben vitathatatlanul különösen hatékony lett a titkosszolgálati háttérű, illetve speciális egységgel célszemély ellen végrehajtott bosszúhadjáratok (*operation homo*) területén. Vitatott, hogy a szimpla, a *lex talionis*⁶⁴ elvén alapuló, a nemzetközi jogot sértő akciók mennyire érik, érhetik el céljukat, az elrettentést.

⁵⁸ Mécanisme de commandement conjoint.

⁵⁹ Poste de commandement conjoint.

⁶⁰ Philippe Chapleau: Ops Monclar: 4 700 soldats franco-africains nettoient la zone des trois frontières. Lignes de défense Blog, 26. 03. 2020. <http://lignesdedefense.blogs.ouest-france.fr/archive/2020/03/26/ops-monclar-4700-soldats-franco-africains-nettoient-la-zone-20994.html>; Laurent Lagneau: Barkhane/FC-G5S: D'une ampleur inédite, l'opération Monclar a neutralisé un «grand nombre» de jihadistes. Opex360.com, 27. 03. 2020. <http://www.opex360.com/2020/03/27/barkhane-fc-g5s-dune-ampleur-inedite-loperation-monclar-a-neutralise-un-grand-nombre-de-jihadistes/> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁶¹ Ralph Monclar álnéven Raoul Magrin-Vernerey a Szabad Franciaország egyik legsikeresebb tábornoka volt a II. világháborúban.

⁶² Edouard Chanot: Opération «Monclar»: la Légion étrangère en pointe d'un «effort sans précédent» au Sahel. Sputniknews, 27. 03. 2020. <https://fr.sputniknews.africa/20200327/operation-monclar-la-legion-etrangere-en-pointe-dun-effort-sans-precedent-au-sahel-1043411500.html> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁶³ Deux militaires français tués dans une explosion. TdG.ch, 05. 09. 2022. <https://www.tdg.ch/deux-militaires-francais-tues-dans-une-explosion-677127852518> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 09.)

⁶⁴ Értelmezése kb. szemet szemért, fogat fogért.

A dzsihadista szervezetek sárkányfejeinek levágása eddig ideig-óráig tényleg hasznosnak bizonyult, kérdés azonban, hogy a vezetők utánpótlása, kinevelése mennyire tud lelassulni a rajtaütések nyomán.⁶⁵

2020. május 16-án Félicien Kabugát, az 1994-es ruandai tuszi népirtás egyik leginkább keresett gyanúsítottját és állítólagos finanszírozóját a Párizs melletti Asnières-sur-Seine-ben sikerült elfogni. Tíz nappal később diplomáciai botrányt kavart a France 5 csatornán és a parlamenti tévéadón leadott dokumentumfilm a *Hirak*ról, Algéria visszahívta franciaországi nagykövétét. (A *Hirak* a 2019. február 16. óta tartó sporadikus tüntetések neve Algériában.) A tüntetők Bouteflika elnök ötödik elnökjelöltsége ellen tiltakoztak, majd a II. köztársaság kikiáltását követelték, a rezsim felelőseinek eltávolítása mellett. Bouteflika végül meghát-rálni kényszerült.

AZ ELNÖKI TERVEK MÓDOSULÁSA, KIVONULÁS MALIBÓL

A *Barkhane* művelettől a stafétát tehát az eredeti elnöki tervek szerint a főként a Nagy-szaharai Iszlám Állam (EIGS/ISGS) ellen harcoló terrorellenes műveleti erő, a *Task Force Takuba* vette volna át a mali–Burkina Fasó-i–nigeri hármashatárövezetben.

Az elnöki bejelentés kapcsán úgy tűnt, hogy az 5 millió négyzetkilométernyi (10 franciaországnyi) területen zajló, a 2010-es évek legjelentősebb és egyben az eddigi leghosszabb külhoni – a *Serval* művelettel együtt több mint 9 éves – francia katonai művelete, a *Barkhane* is befejeződik. Az események folyamán azonban kiderült, csupán arról van szó, hogy a művelet kivonul Maliból (azaz csak ott szűnik meg), és a profilja némileg átalakul.

A *Barkhane* kivonása Maliból három fázisban történt meg:

1. Az első fázisban 2021. október 30. és december 15. között a három északi bázist (Kidal, Tessalit, Timbuktu sorrendben) leépítették, 140 járművet és 430 konténert a legnagyobb nyugat-afrikai francia bázisra, a déli Gaóba telepítve át.
2. A második fázisban 2022. április 19. és június 13. között a két déli bázist (Gossi és Ménaka, a *Takuba* bázisai Gao mellett) számolták fel, 210 járművet és 1130 konténert telepítve át Gaóba. (Megjegyzendő, hogy a ménakai bázist pár nappal később az orosz Wagner-csoport vette birtokba, a felbátorodott dzsihadisták június 22-én pedig minden korábbinál többet, több mint 200 civilt mészároltak le az ország középső részén.)
3. A harmadik fázisban – mely a vizsgált korszakunk időkeretén túlnyúlik – 2022. augusztus 15-én a *Barkhane* elhagyta Malit és a Gaóban összevont eszközöket – 1800 jármű, 4800 konténer – a szomszédos Niger fővárosába, Niamey-ba telepítették át, mely előretolt légibázis szerepét tölti be.

A szállítást 90%-ban szárazföldi, 10%-ban légi úton végezték. Az egykori közel 3000 fős bázison csak a mobil erődítési rendszer „bástyái” (*bastion-wall*) maradtak hátra. Az utolsó, 300 fős logisztikai konvoj biztonsági okok miatt éjszaka, 20 km/h átlagsebességgel haladva, közel 10 km széles sávban széthúzódva hagyta el a bázist. A legnagyobb kihívást az útvonalon a rögtönzött robbanóeszközök jelentették. A bázist utoljára az annak és a környéknek biztonságáért felelős *Monclar* sivatagi harccsoport (GTD⁶⁶) (a francia idegenlégió korzikai

⁶⁵ Türke (2021): i. m. 405.

⁶⁶ Groupements Tactiques Désert

3. ábra A Barkhane kivonási fázisai⁶⁷

Calviban települő 2. ejtőernyőszeredeből – 2e REP⁶⁸) hagyta el az utolsó pillanatig titokban tartott „Jour J”⁶⁹ napon. A Niamey-ba visszavont jármű- és konténerállomány nagy része azonban nem maradt Nigerben, hanem részben Nigerből légi, részben Abidjanból (Elefántcsontpart) és Cotonou-ból (Bénin) vízi úton szállították vissza Franciaországba.

A *Barkhane* kivonása során időközben bajba került a *Task Force Takuba* is, mely a kezdeti francia elnöki szándék szerint Maliban, a Liptako-Gourma határtérségben maradt volna. Először az Abidjan–Gao szárazföldi utánpótlási útvonal lehetetlenült el, miután 2021. november 18-án tüntetők (2014 óta először) blokkolták a *Takuba* utánpótlását szállító, Abidjanból Niamey-ba, illetve Gaóba tartó, 60 kamionból és 100 fős francia biztosító egységből álló konvojt. (A közösségi oldalakon előzőleg az a téves információ terjedt, hogy a dzsihadistáknak szállítanak fegyvereket.) Mivel Burkina Faso 2015 óta folyamatosan véres terrortámadások keresztjében áll, a franciák elleni düh összekapcsolódott Kaboré elnök távozásának követelésével. November 27-én pedig a nigeri Téraiban támadták meg a nigeri csendőrség biztosítása alatt szállító francia konvojt.⁷⁰ Az incidens három halálos áldozatot követelt. 2022. január 11-én egy francia A400M Atlas katonai szállító repülőgép érkezését Abidjan

⁶⁷ Opération BARKHANE – La réarticulation hors du Mali en 3 phases. Ministère des Armées. <https://www.defense.gouv.fr/operations/operations/operation-barkhane> (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁶⁸ 2e Régiment étranger de parachutistes.

⁶⁹ Az angol D-Day francia megfelelője.

⁷⁰ 2021. november 11-én az NKE-n rendezett magyar külpolitikai konferencián jelen elemzés szerzője – aki korábban többek között a magyar európai uniós soros elnökség biztonságpolitikai tanácsadójaként dolgozott Párizsban többek között az EUISS és az AWEU Defence Committee vendégkutatójaként, az unió afrikai műveleteinek szakértőjeként – az akkor még intenzív szervezés alatt lévő, 2022-től indítani tervezett magyar *Takuba*-kontingens (80 vagy 62 fő) Maliba történő kiküldésének mielőbbi alapos átgondolását és leállítását sürgette. Tette ezt egyrészt Macron elnök 2021. júniusi bejelentése tükrében, másrészt a biztonsági környezet drasztikus megromlása miatt a térségben, hivatkozva a helyi politikai vezetés akarata ellenére folyó jelenlétre, a többnyire ellenséges lakossági fogadtatásra és a magas kockázatú esetleges evakuációs nehézségekre – főként az ARTEMIS és az EUFOR Csád/RCA műveletek tapasztalataiból kiindulva.

felől a gaói bázisra a junta már légtérsértésként értékelte, és félő volt, hogy a későbbiekben akár lőhetnek is a *Barkhane/Takuba* légi szállítóeszközeire.⁷¹

Rövid ideig ugyan szó volt róla, hogy a *Takuba* erőit esetleg áttelepítik Nigerbe, de ez az opció aztán lekerült a napirendről. 2022. január 30-án – miközben Dánia és Svédország már jelezte, hogy tervezi csapatai kivonását – Florence Parly francia védelmi miniszter is belengette a kivonulási szándékot, majd a döntés február 17-én meg is született. Az akkor a Száhel térségében tartózkodó 25 ezer katona közül 4300 fő volt francia, melybe nincs beleszámítva a MINUSMA ENSZ-misszió 15 ezer katonája.⁷² A *Takuba* francia bázisainak kiürítését (Gao, Ménaka, Gossi) 4–6 hónapra becsülték, és az – mint láthattuk – összehangolódott a *Barkhane* leépítésének 2. fázisával. Maliban tehát két év és három hónapnyi jelenlét után a *Task Force Takuba* végül 2022. július 1-jén teljesen véget ért. A tagországok kontingensei nem mentek tovább Niamey-ba, hanem június végéig valamennyi hazatért. 2022. augusztus 15-én pedig a *Barkhane* művelet is elhagyta Malit. A régióban Niger lett a fő francia bázis, 1000 fős helyőrséggel Niamey-ban. Egy 300–400 fős különleges műveleti egységet a nigéri erőekkel a határövezetbe terveztek telepíteni (megtartani), és Csádban is maradt egy 700–1000 fős egység. 2013 óta 53 francia esett el a Száhel-övezetben, ebből 48 fő Maliban, ezzel szemben legalább 2800 fő feltételezett dzsihadista kiiktatásáról tudunk.

A mali hatalomátvétel nemcsak a francia (vezetésű) műveletek végét jelentette Maliban (Gao és térsége), hanem a jelek szerint – a politikai döntések értelmében – Bamakóban az uniós missziókat és a G5S Kezdeményezését is. 2022. április 11-én Josep Borrell uniós főképviselő bejelentette, hogy az EUTM kiképző misszió – melynek folyó mandátuma 2024. május 18-ig tartott volna – szintén befejeződik Maliban. Indokként azt hozta fel, hogy „hiányzik a mali adminisztráció által biztosított garancia”, valamint nem szeretnének „interferenciát” orosz jelenléttel.⁷³ Az EUTM Mali misszióinak a francia kontingense (207 fő) a legjelentősebb, a soron következő német 71, a spanyol pedig 54 főből áll. Az EUCAP⁷⁴ Sahel Mali misszió (163 fő, 2023-ig tartó mandátummal) esetében viszont nem született hasonló döntés.

Mennyire sikeres az európai jelenlét, hogyan látják ezt a helyiek? Az európai képzéssel a maliak 2017-ben még elégedettek voltak, 2022-ben már elavultnak (sic!) tartották a kapott ismereteket, és kifogásolták, hogy nem képeznek ki helyi kiképzőket, akik átvehetnék a stafétát az uniós missziótól. A képzéshez kapcsolódó eszközellátási pillérrel még inkább elégedetlenek, főként repülőgépeket, járműveket és kommunikációs eszközöket kérnek – „nem küzdhetünk botokkal a terroristák ellen”. A francia műveletek kilenc éve alatt például egy repülőeszközt se kaptak, az oroszoktól voltak kénytelenek venni négy Mi–171 típusú helikoptert. A kérés teljesítése több szempontból sem egyszerű, hiszen a FAMA-tól nem kevés eszköz „szivárog át” a dzsihadítokhoz.

Másrészt a mali vélemény egyoldalú, hiszen a G5S-t a franciák folyamatosan látták, látják el többek között páncelezott (de fegyvertelen), ACMAT vállalat által gyártott Bastion szállítójárművekkel (13 db) és pick-up gépkocsikkal (36 db) és Masstech T4 Recamp – szigorúan páncelezatlan – terepjárókkal. A Technamm vállalatától az utóbbiból 250 darabot rendeltek erre

⁷¹ Leslie Varenne: Le Mali livré aux apprentis sorciers. Iveris.eu, 13. 02. 2022. https://www.iveris.eu/list/notes/541-le_mali_livra_aux_apprentis_sorciers? (Letöltés időpontja: 2022. 03. 20.)

⁷² A MINUSMA-ban és az EUTM-ben a francia részvétel 30-100 fő körül mozgott (2015).

⁷³ EU ends part of Mali training mission, fearing Russian interference, Borrell says. Reuters, 11. 04. 2022. <https://www.reuters.com/world/eu-ends-part-mali-training-mission-fearing-russian-interference-borrell-says-2022-04-11/> (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

⁷⁴ EU Capacity – az EU missziója a helyi rendőrség és igazságszolgáltatás újjáépítésének támogatására.

a célra. A *Takuba* keretében a FAMA kapott Polaris quadokat és terepmotorokat is. Érdekes azt olvasni, hogy a mali erők az egyiptomi különleges műveleti erők képzési és felszerelési programját jobbnak tartják, mint az európaiakat, mert azok – állításuk szerint – bevetésre készen felszerelt és képzett csapatokat „szállítottak le” nekik Bamakóba. A mali hivatalos narratíva szerint az oroszokhoz történő közeledés is annak volt egyenes következménye, hogy az ígért hadi eszközök nem érkeztek meg a mali hadsereg számára, másrészt az oroszok az 1980-as években komoly szerepet tölthettek már be a képzésben, és a jelenlegi eszközállományuk 80%-a is orosz, illetve szovjet eredetű.⁷⁵

2022. május 15-én a mali junta sértődötten kilépett a G5S Kezdeményezésből, miután a CEDEAO/ECOWAS⁷⁶ több tagja is tiltakozott az ellen, hogy a Kezdeményezés rotációs elnökségét Mali 2022 februárjától átvegye, és szankciókat léptettek életbe a CEDEAO-alapító Mali ellen. Így a G5S is elhagyni készült Bamakót, elemzők a jelentősen meggyengült kezdeményezés végét jósolták. Eközben az új vezetés egyre gyakrabban konfrontálódott a mintegy 15 ezer fős (13 289 fős katonai és 1920 fős rendőri erő) MINUSMA misszióval is, melynek mandátumát az ENSZ 2022. június 22-én orosz és kínai tartózkodás mellett hosszabbította meg. Mivel Bamako úgy érvelt, nem engedhetik meg, hogy „*az idegen erők miközben az ajtón távoznak, visszatérjenek az ablakon*”, a franciák kénytelenek voltak megszüntetni a misszió légi támogatását is. Ennek hatására több európai résztvevő a csapatainak kivonását fontolgatta.⁷⁷ Mali elszigetelődött a nemzetközi szintéren, viszont elmélyültek az orosz kapcsolatai.⁷⁸ Maga az Európai Unió pedig három új katonai misszió indítását tervezte Nyugat-Afrikába az oroszok megállítása céljából.⁷⁹

Végezetül meg kell említeni, hogy – 2022. márciusi adatok szerint – a *Barkhane* mellett további négy bázison vannak jelen jelentősebb erők Afrikában: Dzsibutiban 1450 fő, Elefántcsontparton 950 fő, Gabonban és Szenegálban pedig 350–350 fő.

HOGYAN NÉZ KI A BARKHANE MŰVELET A „REARTIKULÁCIÓ” UTÁN?

A francia források kínosan kerülik a „leépítés” kifejezést. Mali kiválásával a műveleti terület elvileg két egybefüggő részre szakadt, három szegmensen:

⁷⁵ Leonor Hubaut: »Ne pas investir dans le G5 Sahel aura des conséquences dramatiques... pour tous.« (Interjú Abdoulaye Diopnal.) Le Blog de B2, 28. 11. 2017. <https://club.bruxelles2.eu/2017/11/ne-pas-investir-dans-le-g5-sahel-aura-des-consequences-dramatiques-pour-tous-abdoulaye-diop/>; Nicolas Gros-Verheyde: Le Mali est souverain. Nous avons le droit de faire nos choix de sécurité. (Interjú Abdoulaye Diopnal.) Le Blog de B2, 31. 01. 2022. <https://club.bruxelles2.eu/2022/01/le-mali-est-souverain-nous-avons-le-droit-de-faire-nos-choix-de-securite-entretien-avec-abdoulaye-diop/> (Letöltések időpontja: 2022. 03. 20.)

⁷⁶ Communauté économique des États de l’Afrique de l’Ouest / Economic Community of West African States – Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége.

⁷⁷ Bár a Yéréwolo (bambara nyelven: „méltóság férfiak”) civil szervezet fennhangon követelte a MINUSMA kivonását 2022. szeptember 22-re, a függetlenség napjára, Bamako egyrészt élesen ellenezte a misszió emberi jogi vizsgálódásait, másrészt 49 elefántcsontparti kéksisasak ügye miatt kiutasította a misszió szóvivőjét, majd július 14-én blokkolta a csapatcserét. A MINUSMA 2022 októberében még jelen volt Maliban.

⁷⁸ Sophie Douce: Le retrait du Mali signe de facto la mort du G5 Sahel. Le Monde, 17. 05. 2022. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/05/17/depart-du-mali-du-g5-sahel-on-peut-se-demander-si-ce-n-est-pas-un-pretexte-pour-consolider-la-cooperation-avec-la-russie_6126467_3212.html (Letöltés időpontja: 2022. 09. 13.)

⁷⁹ Az Európai Külügyi Szolgálat dokumentuma szerint Nigerben, Burkina Fasóban és „valamelyik Guineai-öböl menti államban”.

- nyugaton (papíron) az „elfeledett terület”, Mauritánia maradt Nouakchott támaszponttal;⁸⁰
- középen – a 2022. január 24-én Paul-Henri Sandaogo Damiba vezetésével puccsal hatalomra került és többnyire együttműködő, dzsihádelles katonai junta vezette – Burkina Faso, Ouagadougou támaszponttal; 2022. szept. 30-án (immár a második 2022. évi puccsban) viszont megbuktatták Damibát és Ibrahim Traoré lett az elnök.⁸¹
- keleten pedig Niger (Niamey: GTD3 és légibázis) és Csád (N'Djamena: légibázis, védelmi erő és PCIAT⁸²) tartja még a frontot, emellett Csádban a távolabbi zónák hatékonyabb ellenőrzését az északi abéchéi és Faya-Largeau-i ideiglenes katonai bázisok végzik.

A 2022 augusztusi adatok szerint az N'Djaménából (PCIAT) irányított, Bruno Baratz altábornagy parancsnokolta állomány kb. 3000 fős, ez a 2020 februári 5100 fős állományhoz képest 41%-os csökkenést jelent. (Mi ez, ha nem leépítés?) Mintegy hat franciaországnyi (3 856 100 km²) területet ellenőrizve rendelkezik továbbá 5 drónnal, 6 vadászrepülőgéppel, 8 (4–4 Tigre és Caïman) helikopterrel, 5-6 harcászati, illetve stratégiai katonai szállító repülőgéppel, 180 nehéz és 115 könnyű páncélozott járművel és 360 szállítójárművel. Az utánpótlásban négy kikötő játszik kulcsszerepet: Dakar (Szenegál), Abidjan (Elefántcsontpart), Douala (Kamerun) és Cotonou (Benin). A légi utántöltést Boeing C–135-ösök és egy 2021 márciusában N'Djaménába telepített A330 MRTT Phénix repülőgép végzi.

A *Barkhane* mandátuma annyiban alakult át, hogy a korábban többször emlegetett dzsihádisták elleni küzdelem helyett – melyek vereségeik miatt dél és nyugat felé húzódtak – tevékenységét keletebbre, a Guineai-öböl felé terjesztette ki. Ezentúl főként az al-Kaida, az Iszlám Állam és a Csád-tó térségében a Boko Haram ellen fog küzdeni, nigeri (Niamey) és csádi (N'Djamena) bázisokra támaszkodva. Azaz nemhogy (csak „átmenetileg”?) megszűnt a titokzatos *Sabre* műveletet kiegészíteni-felváltani készülő *Takuba* (a *Sabre* befejezéséről nincsen tudomásunk), azaz az egyik olyan fő erő, melynek a felvázolt macroni tervek értelmében el kellett volna látnia a „terrorellenes küzdelmet” a térségben, de a *Barkhane* művelet sem látszik gyökeresen átalakulni ilyen, csupán (vagy legalábbis túlnyomórészt) speciális kommandókra támaszkodó műveletté. Ellenkezőleg, ahogy az várható volt, a leszűkült területen *de facto* a korábbi térségi stabilizáló szerepet próbálja meg folytatni. Emellett a *Barkhane* 2022 szeptemberi tájékoztató anyaga szerint a G5S tagországai (feltehetően Mali nélkül) hadseregeinek terrorellenes harcra való kiképzése folytatódik, a francia hadsereg EFS⁸³ (Szenegál), EFG⁸⁴ (Gabon) és FFCI⁸⁵ (Elefántcsontpart) egységei bázisainak segítségével. A képzés mellett Franciaország konkrét műveleti segítséget biztosít a partnerállamoknak a légi támogatás, hírszerzés, légi szállítás, egészségügy területén a niamey-i partnerségi parancsnoki központ (2022. márc. 1-jén hozták létre) és a N'Djaménában lévő bázisok révén.

⁸⁰ A mauritániai jelenlét a 27. lábjegyzetben részletesen kifejtett kétségek fényében értelmezendő!

⁸¹ Ezzel a Barkhane koporsójába újabb szeg került és a Task Force Sabre helyzete is igen kétségessé vált. A tüntetők orosz zászlókat lengettek, franciaellenes és oroszbarát jelszavakat skandáltak.

⁸² Poste de Commandement Interarmées de Théâtre – hadszíntéri egyesített parancsnokság.

⁸³ Éléments français au Sénégal.

⁸⁴ Éléments français au Gabon.

⁸⁵ Forces françaises en Côte d'Ivoire.

A konkrét műveleti részvétellel történő segítség pedig a nigéri francia (szárazföldi), valamint a csádi francia (szárazföldi és légi) csapategységek révén valósul meg. Ezenfelül hadfelszereléseket is leszállítanak az afrikai partnereknek, a MINUSMA csádi zászlóalja például kilenc ERC–90 Sagaie páncélozott felderítő harcjárművet és 4000 dózis oltóanyagot kapott. A CIMIC révén a polgári lakosságot is segítik a vízhez jutás, az energiaellátás, az egészségügy és az oktatás terén. Ennek során iskolafelújításokat finanszíroztak és élelmet szállítottak az árvíz miatt elszigetelődött Koukou Angarana falunak Csádban. Két év alatt a CIMIC-tevékenységre 220 ezer eurót költöttek.⁸⁶ E feladatkörök túlnyomó többsége nem olyan, aminek ellátását a speciális kommandókra méretezték volna, e furcsának tűnő ötlet tehát eddig nemigen ment át a gyakorlatba.

KÖVETKEZTETÉSEK

Emmanuel Macron elnöksége alatt a francia diplomáciai aktivitás François Hollande elnökségéhez képest Európában nőtt, míg az afrikai színtéren fokozatosan csökkent. A ciklus első felében a francia afrikai jelenlét még Hollande elnökhöz köthető felerősödése folytatódott. Különösen a speciális kommandók célszemélyek elleni sikeres likvidálási műveletei érdemelnek említést, melyek terén az amerikai segítség nem elhanyagolható. A líbiai beavatkozás és Líbia szétesése óta (2011) a Száhel térségében a dominóeffektus érvényesül, az államok széttagolódnak, a dzsihadista szervezetek szaporodnak és erősödnek, nem kis fejfájást okozva a franciáknak egy olyan problémacsomag kezelésében, melynek előidézésében saját maguk is nem csekély szerepet játszottak. Az állami tényezők meggyengítésével, kiiktatásával ugyanis megszűntek a dzsihadista terrorszervezetek elleni küzdelem helyi legális bázisai.

Macron elnöksége alatt ráadásul Maliban a katonai junta hatalomra kerülésével drasztikusan megromlott a nemzetközi missziókat addig kedvezően fogadó helyi hangulat, és ezzel megnőtték a nemzetközi missziók biztonsági kockázatai. E periódus alatt a legjobb esetben is csak döntetlen eredmények születtek a térség terrorellenes műveleteiben, és végül mind a *Barkhane*, mind a *Task Force Takuba* kivonásra került Maliból. Elég a térképre pillantani ahhoz, hogy megállapíthassuk: Mali kiesésével egyrészt a száhel-szaharai övezeti terrorellenes hadművelet térsége szétszakadt, másrészt a hét legfontosabb dzsihadista tömörülés közül ötnek a központja immár a „határon túlra” került, harmadrészt pedig Mauritánia elszigetelődött a Burkina Faso–Niger–Csád tengelytől.

Bár a *Barkhane* műveletnek sikerült elodáznia Mali állami összeomlását és sikeresen akadályozta meg, hogy a hármas határzónában (Liptako-Gourma) iszlám kalifátus jöhessen létre, többször is „lefejezve” a térség szélsőséges iszlám csoportjait, valamint némiképpen megerősítve a térség állami hadseregeit, eredményeinek tartóssága a térségben már rövid távon is sok kérdőjelet vet fel, főként Mali és a hármas határ térségében. A célzott likvidálások – a 2015/16-os megtorpanás után – nem járultak hozzá a térségben elkövetett véres terrortámadások csökkenéséhez, ezek száma éppen ellenkezőleg, fokozatosan nőtt.⁸⁷ A művelet olyan „klasszikus” kérdéseket is felvet, hogy hogyan és meddig lehetséges az, hogy egy szuverén afrikai állam bizonyos célból engedélyezi nemzetközi (francia) békefenntartó erő jelenlétét a területén, majd e misszió lényegében a behívó fél akaratával ellentétesen, saját „kénye-kedve szerinti” célokért és ellenséggel harcol, legyen ez akár a nemzetközi

⁸⁶ Dossier de Presse: i. m. 6–14.

⁸⁷ A Száhel-övezetben elkövetett iszlamista támadások száma közel megkétszereződött, míg a Csád-tó térségében, Észak-Mozambikban és Észak-Afrikában 30%-kal csökkent a számuk.

terrorizmus elleni küzdelem „nemes célja”. Csak különleges műveleti egységekre építve nem lehet pacifikálni egy területet (*vajon ez még cél?*), csak ideiglenes eredményeket lehet elérni, és nem kellene elfelejteni – mint ahogy a COS/Sabre egyik vezető tábornoka találóan megfogalmazta –, hogy „*hagyományos erők jelenléte nélkül a speciális erők nem tudnak létezni*”. Egyrészt a rekrutáció miatt, másrészt a COS és a hozzá hasonló különleges műveleti egységek képesek egy hidat vagy egy repülőteret elfoglalni, de nem képesek egy egész (nagyobb) várost elfoglalni és azt folyamatosan ellenőrizni.

(A kézirat lezárása után, 2022. november 9-én Macron elnök Toulonban bejelentette, hogy a *Barkhane* művelet hivatalosan is véget ér. Bár kontingensei a térségben – Burkina Faso, Csád, Niger – maradnak, önálló feladatokat nem hajthatnak végre, kizárólag a helyi erőkkel együtt koordinált akciókban vehetnek részt. Fél éven belül pedig új Afrika-stratégiát dolgoznak ki.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Activité 2C: Étude de situation: L'engagement de la France en Afrique: une OPEX, l'opération Barkhane. Académie Versailles, 2017. https://defense.ac-versailles.fr/IMG/pdf/defense_emc_3e_fiche_eleve_2017_operation_barkhane_.pdf
- „al-dzsajsz al-mauritáni: Burkhán lam tanfudz ajj amalijja dákhil hudúd al-balad”. Zahraa.mr, 2017. 01. 19. (?) <https://zahraa.mr/node/10650>
- Berger, Flore: *Jihadist violence and communal divisions fuel worsening conflict in Mali and wider Sahel*. IISS.org, 20. 06. 2019. <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/06/conflicts-in-mali>
- Bousset, Pierre: *Faut-il négocier avec les groupes armés terroristes?* Note N°7/21. Fondation pour la Recherche Stratégique, Paris, 18. 03. 2021. <https://www.frstrategie.org/publications/notes/faut-il-negocier-avec-groupes-armes-terroristes-2021>
- Chanut, Edouard: *Opération «Monclar»: la Légion étrangère en pointe d'un «effort sans précédent» au Sahel*. Sputniknews, 27. 03. 2020. <https://fr.sputniknews.africa/20200327/operation-monclar-la-legion-etrangere-en-pointe-dun-effort-sans-precedent-au-sahel-1043411500.html>
- Chapleau, Philippe: *Ops Monclar: 4 700 soldats franco-africains nettoient la zone des trois frontières*. Lignes de défense Blog, 26. 03. 2020. <http://lignesdedefense.blogs.ouest-france.fr/archive/2020/03/26/ops-monclar-4700-soldats-franco-africains-nettoient-la-zone-20994.html>
- Deux militaires français tués dans une explosion. TdG.ch, 05. 09. 2022. <https://www.tdg.ch/deux-militaires-francais-tues-dans-une-explosion-677127852518>
- Discours d'Emmanuel Macron à l'Université de Ouagadougou. Elysee.fr, 28. 11. 2017. <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-829-fr.pdf>
- Dossier de Presse / Opération Barkhane, Bande Sahélo-sahérienne. Ministère des Armées, 30. 08. 2022. https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/operations/20220830_DP_BKN_.pdf
- Douce, Sophie: *Le retrait du Mali signe de facto la mort du G5 Sahel*. Le Monde, 17. 05. 2022. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/05/17/depart-du-mali-du-g5-sahel-on-peut-se-demander-si-ce-n-est-pas-un-pretexte-pour-consolider-la-cooperation-avec-la-russie_6126467_3212.html
- EU ends part of Mali training mission, fearing Russian interference, Borrell says. Reuters, 11. 04. 2022. <https://www.reuters.com/world/eu-ends-part-mali-training-mission-fearing-russian-interference-borrell-says-2022-04-11/>
- Fourt, Olivier: *G5 Sahel: opération Hawbi, les premiers enseignements*. RFI.fr, 09. 11. 2017. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20171109-g5-sahel-operation-hawbi-premiers-enseignements-terrorisme>

- Garnavaud, Raphaël: *Un mandat sous le signe de la guerre contre le terrorisme*. Survie.org, 05. 03. 2022. <https://survie.org/billets-d-afrique/2022/315-mars-2022/article/un-mandat-sous-le-signe-de-la-guerre-contre-le-terrorisme>
- Gros-Verheyde, Nicolas: *Dans les coulisses de la task force Takuba*. Le Blog de B2, 14. 07. 2021. <https://www.bruxelles2.eu/2021/07/les-takuba-a-loeuvre-ltt-col-francois/>
- Gros-Verheyde, Nicolas: *Le Mali est souverain. Nous avons le droit de faire nos choix de sécurité*. (Interjú Abdoulaye Diop.) Le Blog de B2, 31. 01. 2022. <https://club.bruxelles2.eu/2022/01/le-mali-est-souverain-nous-avons-le-droit-de-faire-nos-choix-de-securite-entretien-avec-abdoulaye-diop/>
- Hubaut, Leonor: *»Ne pas investir dans le G5 Sahel aura des conséquences dramatiques... pour tous.«* (Interjú Abdoulaye Diop.) Le Blog de B2, 28. 11. 2017. <https://club.bruxelles2.eu/2017/11/ne-pas-investir-dans-le-g5-sahel-aura-des-consequences-dramatiques-pour-tous-abdoulaye-diop/>
- Kelly, Fergus: *Estonia special forces to join France-led Takuba mission in Mali, defense ministry says*. The Defense Post, 13. 11. 2019. <https://www.thedefensepost.com/2019/11/13/estonia-special-forces-task-force-takuba-mali-france/>
- La hausse de la violence des militants islamistes au Sahel, une dynamique qui domine le combat de l'Afrique contre les extrémistes. Centre d'études stratégiques en Afrique, 26. 01. 2022. <https://africacenter.org/fr/spotlight/mig2022-01-hausse-violence-militants-islamistes-sahel-dynamique-domine-combat-afrique-extremistes/>
- Lagneau, Laurent: *Barkhane/FC-G5S: D'une ampleur inédite, l'opération Monclar a neutralisé un «grand nombre» de jihadistes*. Opex360.com, 27. 03. 2020. <http://www.opex360.com/2020/03/27/barkhane-fc-g5s-dune-ampleur-inedite-loperation-monclar-a-neutralise-un-grand-nombre-de-jihadistes/>
- [Nouakchott] Focus sur les Unités Légères de Reconnaissance et d'Intervention. 02. 07. 2020. <https://www.facebook.com/watch/?v=306824183687189> Opération Barkhane, au cœur de la traque. 16. 08. 2021. BFMTV. <https://www.youtube.com/watch?v=C46HvYNeHIQ>
- Opération Barkhane, au cœur de la traque. BFMTV, 16. 08. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=C46HvYNeHIQ>
- Opération BARKHANE – La réarticulation hors du Mali en 3 phases. Ministère des Armées. <https://www.defense.gouv.fr/operations/operations/operation-barkhane>
- Rich, David: *Pourquoi l'opération Barkhane n'a pas réussi à endiguer l'insécurité au Sahel*. France24.fr, 05. 02. 2022. <https://www.france24.com/fr/afrique/20220205-pourquoi-barkhane-n-est-pas-parvenu-%C3%A0-endiguer-l-ins%C3%A9curit%C3%A9-au-sahel>
- Takuba: au Mali avec les forces spéciales européennes. Ministère des Armées, 12. 07. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=vVfFzFk76-I>
- Tanguy, Jean-Marc: *En direct des armées. Raids N°327 (Opération Serval – La victoire du renseignement)*, 08. 2013., 4–13.
- Task Force Takuba. Grey Dynamics. <https://greydynamics.com>
- Task Force Takuba suspended – new challenges await the special forces. Förvarsmakten, 25. 04. 2022. <https://www.forsvarsmakten.se/en/news/2022/04/tsk-force-takuba-suspended-new-challenges-await-the-special-forces/>
- Task Force Takuba: political statement by the governments of Belgium, Czech Republic, Denmark, Estonia, France, Germany, Mali, Niger, the Netherlands, Norway, Portugal, Sweden and the United Kingdom. Government Office of Sweden. <https://www.government.se/495ef1/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/2020/political-statement-task-force-takuba.pdf>
- Túrke András István (szerk.): *A jelenkori Franciaország I*. Budapest, L'Harmattan, 2021, 92–116.
- Túrke András István: *Az Európai Unió első afrikai misszióinak és hadműveleteinek geopolitikája*. Publikon, Pécs, 2016.

- Túrke András István: *Franciaország régi-új Afrika-politikája (2007–2010)*. Afrika Tanulmányok, 2011/1., 67–73. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/afrikatanulmanyok/article/view/4449/4199>
- Túrke András István: *Ki szelet vet: vihart arat?* Europavarietas.org, 2012. 11. 01. https://www.europavarietas.org/ki_szelet_vet-vihart_arat
- Varenne, Leslie: *Le Mali livré aux apprentis sorciers*. Iveris.eu, 13. 02. 2022. https://www.iveris.eu/list/notes/541-le_mali_livra_aux_apprentis_sorciers?
- Zeidane, Karim: *Mauritanie: Sourdes tensions après les incursions des forces françaises de Barkhane*. Le360Afrique, 28. 02. 2017. <https://afrique.le360.ma/mauritanie/politique/2017/02/28/10034-mauritanie-sourdes-tensions-apres-les-incursions-des-forces-francaises-de-barkhane-10034>